

ПЕРСПЕКТИВНИЙ ДОСВІД

НАЗАРЕНКО Г.А.,

проректор Черкаського обласного інституту
післядипломної освіти педагогічних працівників,
кандидат педагогічних наук

УДК 373.035.91

ПІДГОТОВКА ПЕДАГОГІВ ДО ВИХОВАННЯ КУЛЬТУРИ ДЕМОКРАТИЗМУ УЧНІВ ЗАГАЛЬНООСВІТНІХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ

У статті висвітлюється зміст підготовки педагогів у системі післядипломної педагогічної освіти до виховання в учнів культури демократизму.

Ключові слова: культура демократизму, педагог, готовність до виховання учнів.

В статье рассматривается содержание подготовки педагогов в системе последипломного педагогического образования к воспитанию у учащихся культуры демократизма.

Ключевые слова: культура демократизма, педагог, готовность к воспитанию учащихся.

The article is devoted to the content of training teachers in the system of postgraduate education and training in student the culture of democracy.

The key words: the culture of democracy, a teacher, commitment of to the education students.

Актуальність проблеми. Становлення громадянського суспільства в Україні напряму залежить від рівня вихованості культури демократизму кожного члена українського суспільства. Нормативні документи з питань освіти ставлять завдання сприяння становленню культури демократизму учнів старших класів, формуванню у них демократичних цінностей.

Успішне вирішення завдань виховання культури демократизму дітей та учнівської молоді у значній мірі залежить від рівня готовності педагогів здійснювати діяльність у цьому аспекті.

Натомість здійснене нами пілотне дослідження стану виховання культури демократизму учнів старших класів навчальних закладів, крім інших, виявило суперечність між об'єктивною потребою українського суспільства у вихованні учнів як активних та ініціативних членів громадянського суспільства і недостатньою орієнтацією навчальних програм на виховання культури демократизму та неготовністю педагогів до вирішення зазначеного завдання на високому науково-методичному рівні.

Аналіз останніх публікацій і досліджень. Серед спеціальних наукових досліджень ми не зустріли цілісного погляду на проблему підготовки педагогів до виховання культури демократизму особистості учня. Однак в контексті нашого наукового пошуку корисними стали роботи науковців, у яких здійснене:

- розкриття загальних основ розвитку професійної культури (І.Зязюн, Н.Крилова, Н.Ничкало, Т.Саломатова, О.Смірнова та ін.);

- вивчення основних проблем формування особистості вчителя як суб'єкта діяльності, цілісності його професійно-педагогічної підготовки

(В.Бондар, С.Гончаренко, В.Гриньова, І.Зязюн, Н.Кичук, В.Кравець, М.Кузьміна, С.Максименко, О.Пехота, О.Пометун, В.Семиченко, С.Сисоєва, В.Сластьонін, М.Сметанський, Р.Хмелюк та ін.);

- висвітлення окремих аспектів професійної культури вчителя (О.Бартків, Т.Бутенко, В.Грехнев, В.Кан-Калик, Я.Коломинський, С.Мельничук, А.Мудрик, Г.Тарасенко, В.Урусський та ін.).

Крім цього, для визначення сутності поняття «готовність педагога до виховання культури демократизму учнів» важливими для нас стали фундаментальні праці з питань:

- формування демократичної політичної культури особистості (Г.Алмонд, Б.Барбер, С.Верба, Р.Даль, Р.Деггер, А.Марш, К.Пейтмен, Д.Хелд, Д.Ціммерман та ін.);

- виховання демократичних цінностей учнівської та студентської молоді (В.Андрущенко, В.Бебик, М.Головатий, Л.Губерський, В.Заблоцький, А.Колодій, М.Михальченко, С.Рябов, О.Семашко, О.Сухомлинська та ін.).

Але, незважаючи на ряд праць, які стосуються окремих аспектів підготовки педагогів до виховання культури демократизму учнів, зазначена проблема, на жаль, ще не стала надбанням нашої національної педагогіки.

Метою статті є висвітлення сутності і структури поняття «готовність педагога до виховання культури демократизму учнів», що дасть змогу не лише здійснювати діагностику рівня сформованості цієї інтегрованої якості, а й оптимально визначити зміст післядипломної освіти у цьому аспекті.

Виклад основного матеріалу. Під формуванням готовності педагогів до виховання культури демократизму учнів розуміємо процес

цілеспрямованого розвитку в умовах післядипломної освіти всіх сторін і якостей особистості, які складають готовність до даної діяльності. Суть процесу формування готовності педагогів до виховання культури демократизму учнів визначаємо як зміну станів у розвитку готовності від нижчого до максимального можливого рівня в конкретних умовах.

Під *готовністю до виховання культури демократизму учнів* розуміємо інтегральну якість особистості, яка характеризується наявністю та певним рівнем сформованості мотиваційно-ціннісного, когнітивного, операційного та рефлексивно-особистісного компонентів у їх єдності, що проявляється у прагненні досягти ефективності процесу виховання культури демократизму учнівської молоді й у підготовленості на професійному рівні.

Іншими словами, *готовність до виховання культури демократизму учнів* – це інтегральна якість особистості педагога, яка проявляється в активній суспільній і професійно-педагогічній позиції і передбачає наявність мотиваційно-ціннісного ставлення до діяльності в даному аспекті, володіння ефективними способами і засобами досягнення цілей виховання культури демократизму школярів, здатності до професійно-особистісної рефлексії.

За своєю структурою це складне інтегративне утворення, яке охоплює різноманітні якості, властивості, знання, навички особистості. Як один із важливих компонентів професійної готовності, вона є передумовою ефективної діяльності педагога з виховання культури демократизму учнів, максимальної реалізації своїх можливостей та розкриття творчого потенціалу.

У відповідності до зазначеного, у *структурі готовності* педагога до виховання культури демократизму учнів виділяємо *мотиваційно-ціннісний компонент* як сукупність системи цінностей, а також мотивів, адекватних цілям та завданням педагогічної діяльності у даному аспекті; *когнітивний компонент* як сукупність знань, необхідних для здійснення зазначеного виховного процесу; *операційний компонент* як сукупність вмінь та навичок практичного вирішення завдань виховання культури демократизму учнів; *рефлексивно-особистісний компонент* як сукупність особистісних якостей, важливих для виконання завдань виховного процесу, спрямованого на виховання культури демократизму учнів, та спроможність здійснювати рефлексію власної діяльності.

Мотиваційно-ціннісний компонент готовності до виховання культури демократизму учнів виражає усвідомлене ставлення педагога до означеної проблеми та її важливості у становленні особистості вихованця. Лише адекватна цілям виховної діяльності мотивація забезпечує ефективну

реалізацію педагогом цілей виховання культури демократизму учнів, визначає характер його участі, досягнуті результати, а також саморозкриття особистості педагога у цій діяльності.

Особистісну значущість конкретних мотивів будемо досліджувати на підставі аналізу сформульованих педагогом цілей власної діяльності, його дій щодо реалізації цих цілей, а також аналізу змін у його ставленні до різних аспектів виховання культури демократизму учнів.

Показниками мотиваційно-ціннісного компонента готовності до виховання культури демократизму учнів є усвідомлення необхідності здійснювати виховання зазначеного феномену у зростаючих громадян України; соціально-значущі мотиви діяльності педагога щодо виховання культури демократизму учнів; пізнавальний інтерес вчителя до різних аспектів зазначеного процесу, ціннісне ставлення до такої діяльності та ціннісні орієнтації в аспекті виховання культури демократизму (система переконань, ідеалів, прагнень, ставлень, а також етичних принципів педагогічної взаємодії на демократичних засадах).

Когнітивний компонент готовності до виховання культури демократизму учнів об'єднує сукупність усвідомлених знань педагога про суть і специфіку зазначеного процесу, а також система загальнопедагогічних, предметних та спеціальних знань, необхідних для реалізації завдань виховання культури демократизму учнів. Його *показниками* є знання:

- сутності культури демократизму як інтегрованої якості члена громадянського суспільства;
- основних нормативно-правових актів, що урегулюють демократизацію суспільного життя країни;
- сутності основних понять сфери життєдіяльності у громадянському суспільстві;
- теоретичних засад виховання культури демократизму учнів;
- загальної вікової та педагогічної психології;
- психолого-педагогічних умов, методики та технологій виховання культури демократизму в учнів різних вікових категорій.

Операційний компонент готовності до виховання культури демократизму учнів представлений комплексом умінь і навичок із застосування інноваційних педагогічних технологій виховання цієї якості у школярів, а саме:

- гностичних (уміння здобувати, поповнювати і розширювати свої знання з проблеми виховання культури демократизму дітей та учнівської молоді, вивчати динаміку вихованості цієї якості особистості дитини);
- проектувальних (здатність планувати процес виховання культури демократизму учнів відповідно

до цілей, психологічних закономірностей, оптимальних видів, методів, прийомів професійної діяльності у цьому аспекті);

- конструктивних (уміння обирати оптимальні прийоми і способи виховання культури демократизму школярів, форми роботи, здатність оптимально керувати виховним процесом);

- організаційних (здатність організувати власну діяльність і діяльність учнів відповідно до цілей процесу виховання культури демократизму учнів);

- комунікативних (уміння налагоджувати міжособистісні взаємини учасників процесу виховання демократизму гідності учнів, попереджувати і долати конфлікти, створювати комунікативну мережу).

Рефлексивно-особистісний компонент готовності до виховання культури демократизму учнів передбачає усвідомлення, критичний аналіз і конструктивне вдосконалення власної діяльності щодо вирішення завдань зазначеного виховного процесу, а також усвідомлення й оцінка себе як носія культури демократизму.

Рефлексивно-особистісний компонент готовності відображає навички й уміння аналізу виховного процесу, його коректування, прогнозування розвитку; уміння передбачати можливі потреби й проблеми. Функцією цього компоненту є розвиток навичок самоконтролю та самооцінки, уміння об'єктивно співвіднести рівень розвитку особистісних якостей.

Показниками рефлексивно-особистісного компонента у структурі готовності до виховання культури демократизму учнів є: характер оцінки

педагогом себе як суб'єкта процесу виховання культури демократизму школярів; усвідомлення сильних та слабких сторін власної особистості в аспекті виховання культури демократизму, що дасть змогу визначити зміст діяльності педагога щодо самовдосконалення; система особистісних якостей педагога, які дають змогу оптимально розв'язувати проблеми виховання культури демократизму учнів.

Висновки. Отже, мотиваційно-ціннісний, когнітивний, процесуальний та рефлексивно-особистісний компоненти в сукупності репрезентують структуру готовності педагога до виховання культури демократизму учнів. Ця готовність є особистісним утворенням, яке опосередковує залежність між ефективністю діяльності педагога і його спрямованістю на вдосконалення свого професійного рівня. У відповідності до визначених сутності та структури досліджуваного феномену необхідно передбачати відповідний зміст післядипломної педагогічної освіти.

Список джерел:

1. Бартків, О. Готовність педагога до інноваційної професійної діяльності / О. Бартків // Проблеми підготовки сучасного вчителя. – 2010. – № 1. – С. 52-58.
2. Політологічний енциклопедичний словник / За ред. Ю.С. Шемшученка, В.Д. Бабкіна, В.П. Горбатенка. – К.: Генеза, 2004. – 736 с.
3. Політологія: Курс лекцій: Навч. посібник / І.С. Дзюбко, В.Ф. Панібудьласка, Ю.С.Шемшученко та ін.. – К.: Вища школа, 1993. – 252 с.
4. Уруський, В.І. Формування готовності вчителів до інноваційної діяльності: Методичний посібник / В.І. Уруський. – Тернопіль: ТОКІППО, 2005. – 96 с.

МАКАРЕНКО С.І.,

завідувач кафедри виховання
та розвитку особистості Донецького облІІПО,
кандидат педагогічних наук

УДК 372.881

ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ УКРАЇНСЬКОГО МОВЛЕННЯ ДОШКІЛЬНИКІВ В УМОВАХ БІЛІНГВІЗМУ

У статті проаналізовано сучасний стан роботи дошкільних навчальних закладів області щодо навчання дітей української мови. Виділено проблеми неврахування білінгвальних особливостей регіону в роботі з дітьми дошкільного віку. На основі досліджень науковців щодо білінгвізму визначені особливості розвитку українського мовлення дошкільників в умовах російськомовного оточення.

Ключові слова: державна мова, регіональна мова, рідна мова, мовленнєва компетенція, білінгвізм.

В статье проанализировано современное состояние работы дошкольных образовательных учреждений области по обучению детей украинскому языку. Выделены проблемы, связанные с билингвальными особенностями региона. На основе исследований учёных о билингвизме определены особенности развития украинского языка дошкольников в условиях русскоязычного окружения.

Ключевые слова: государственный язык, региональный язык, родной язык, речевая компетенция, билингвизм.

The article analyses the modern state of the functioning of the pre-school educational establishments of the region as to teaching Ukrainian to children. The problems of non-registering of the bilingual peculiarities of the region while working with children of pre-school age are highlighted. On the basis of the scientific investigations of bilingualism the peculiarities of the development of the Ukrainian speech of preschoolers in the conditions of the Russian-language environment are defined.

Key words: state language, regional language, native language, speech competence, bilingualism.